

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
"זה יוסף שהיה לך בחימה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת חקת (שלה בחול) תשפ"ג • שנה ג' - גיליון קכ"ח • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

איצרות יוסף

דרוש ד

זאת חקת התורה וגו' דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה וגו' (ש, ט).

תבא פרה ותכפר על העגל (רש"י פסוק כב ד"ה פרה).

פרה אדומה שמתהרת מטומאת מת שהיא שניות מסלקת חטא עבודה זרה שהוא שניות

הטומאה עניינה שניות¹. דעיקרה טומאת מת דהיא אבי אבות (עיין רש"י פסוק כב ד"ה טטמא), מה שאין כן בשאר הטומאות דהם רק אב (עיין כלים פ"א מ"א), וטומאת מת שורשה מנחש (עיין רמב"ן כאן ד"ה זאת) שהביא מיתה לעולם על ידי כפירה, שהכניס באדם כפירת האחדות והחזקה בשניות², ועל כן כל הטומאה עניינה שניות.

ועל כן עבודה זרה דכל עניינה שניות, לכן עבודה זרה מטמא כמות (עיין שבת פג:). וזהו שנאמר (ויקרא יא, מג) 'אל תטמאו בהם וְנִטְמַתֶּם בם' - חסר א', דעמדו על זה בגמרא יומא (לט.), ודרשו 'וְנִטְמַתֶּם בם', ולהנ"ל יש לומר דעל כן חסר א', להורות דהטומאה עניינה חסרון האחדות. וזהו גם כן העניין ברבי אליעזר שהחזיק במחלוקת (עיין בבא מציעא נט:) - שהוא פירוד ושניות, לכן הביאו כל טהרות שטיהר ושרפום לפניו (שם), דטהרה עניינה אחדות, היפוך הטומאה - שניות.

ועל כן כח אחדותו יתברך מטהר טומאה - שהוא שניות, מי יתן טהור קְטָמָא לא אחד' (איוב יד, ה; עיין במדב"ר יט, א). ועל כן פרה אדומה דבה עיקר כח טהרה, דמטהר מטומאת מת - טומאה העיקרית, לכן מסלקת חטא עבודה זרה שהוא שניות, וכמו שאמרו ז"ל (במדב"ר שם, ה) תבוא האם ותקנח צואת בנה.

ולכן בפרה אדומה שהוא טהרה, לכן הוצרך 'אשר לא עלה עליה עול', היינו עול ושיעבוד שהוא שניות. כמבואר במהר"ל (גבורות השם פרק לו ד"ה ועוד; פרק ס ד"ה רבן), דעל כן מצה מורה על חירות, דחמץ כח אחר מעורב בו - שאור - הוא שניות, וכך השיעבוד שמשועבד ומצורף לאחר הוא שניות, וחירות הוא שהוא דבר אחד עומד בעצמו, עיין שם.

בית האוצר

מערבת א כלל מח

שערה אחת אין פוסלת בתמימות ומוכה שאחד אינו חסרון

אחד אין נחשב חסרון - כן דייקתי באתון דאורייתא (כלל כב פ"סקא יג-ז), מהא דפריה ורביה נחשב בפרק קמא דקידושין (לה:). למצות עשה שלא הזמן גרמא, ואמאי, הא אין

נוהגת ביום הכיפורים - לדיעות הסוברים דחמשה עינים דאורייתא (שאלתות שאילתא קסז; רמב"ם הלכות שביעת עשור פ"א ה"ה). ועל כרחק, דכיון דנוהג כל השנה מלבד יום אחד, לא חשיב חסרון, וחשיב שפיר מצוה הנוהגת כל השנה¹.

והבאתי שם עוד ראייה מפרה אדומה, דכתיב בה 'תמימה', ודרשינן (ספרי בפרשתנו פ"סקא א ד"ה פרה שומע) תמימה באדמימות, ואף על פי כן רק שתי שערות שחורות פוסלות בה (פרה פ"ב מ"ה), ושערה אחת אין מבטל שם תמימה באדמימות.

אתון דאורייתא

כלל ד

ונתתם אתה אל אלעזר הכהן וגו' וישחט אתה וגו' (ש, ט).

מפרה אדומה מעוברת מוכח דבן פקועה הוי כנשחט העובר

אמרינן בחולין (עד.), שחט בן תשעה חי במעי אמו מהו וכו', עיין שם היטב דאיבעי ליה אי בן פקועה ניתר גם בשחיטת עצמו, וארבעה סימניו אכשר ביה רחמנא (שני סימנים דאם, ושני סימנים דידיה), או דילמא ניתר רק בשחיטת אמו לבד, אבל לא בשחיטת עצמו.

והנה, אם נאמר דניתר רק בשחיטת אמו לבד, אזי נראה דאין לעובר במעי אמו שום שחיטה כלל. דאין לומר דכיון דעל כל פנים ניתר בשחיטת אמו, אם כן שחיטת אמו היא שחיטתו, ושייך ביה שחיטה שפיר. דזה אינו, דמה ששחיטת האם מתרת העובר שבבטנה, מאן לימא לן דהוא מטעם שעל ידי שחיטת האם נחשב העיבור כנשחט, דילמא באמת אין העיבור נשחט כלל, וראוי שיהיה אסור, אלא שהתורה התירה איסור כזה הנמצא במעי האם בקרא 'כל בהמה תאכלו' (ראה בדרים יד, ו), דילפינן מיניה (הולין טז.) היתר בן פקועה, ומנא לן לומר דהוא נחשב לשחיטת העובר, כיון שהיתר בעלמא הוא שהתירתו תורה².

אולם לקושטא דמילתא נראה לענ"ד, דשריותא דבן פקועה הוא מפאת שנחשב העובר לנשחט, ולאוי היתר גרידא הוא. ומצאתי מפורש כן בפירוש הרא"ש מסכת פרה (פ"ב מ"א ד"ה רבי), שכתב אהא דפליגי התם רבי אליעזר ורבנן בפרה מעוברת, דרבי אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין, וכתב הוא ז"ל בטעם מחלוקתם, דרבי אליעזר לטעמיה אזיל, דסבירא ליה בעלמא (הולין נה; תמורה ל:) דעובר ירך אמו הוא, והוי כגופה דפרה, ורבנן סבירא להו עובר לאו ירך אמו היא, וחשיב כשוחט שתי פרות וכו', עכ"ל.

ומבואר להדיא, דעובר במעי אמו חשיב בשחיטת אם

כשוחט את העובר, ועל כן לרבנן דעובר לאו ירך אמו הוא והוי העובר פרה לעצמו, על כן כששוחט פרה מעוברת, חשיב בזה כשוחט שתי פרות, דשחיטתו פסולה מדרשא ד'ושחט אותה' - ולא אותה ואת חברתה, וכמבואר בחולין ריש פרק שני (לב.).

גילויי הש"ס

שבת פז:

זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו' (ש, יד).

ממית עצמו על התורה - שנעשה עליה עני

איתא בגמרא שבת (פג:), אמר ריש לקיש, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באהל'.

מעין זה סנהדרין (קיא.), לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה. ועיין עוד דוגמת הך דשבת - בסוטה (כא:), אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליה, וברש"י: שפורש מכל עסקים ונעשה עליה עני. ואולי גם בשבת הכוונה כן, דעניות חשוב כמיתה (עיין נדרים ז).

גילויי הש"ס

יומא עה:

וידבר העם באלקים ובמשה וגו' כי אין להם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל וגו' (כא, ה).

אמרו, עתיד המן קצה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא (רש"י ד"ה בלחם - מנמרא יומא עה:).

דקדוק בתיבת 'לוד' אשה'

דקדוק לומר 'לוד אשה', ולא אמרו בקצרה 'כלום יש מי שמכניס ואינו מוציא', או 'כלום יש אדם שמכניס' כו'. וזה משום דעובר במעי אמו מכניס ואינו מוציא, כמבואר בנדה (ל:), ואוכל ממה שאמו אוכלת, ושותה ממה שאמו שותה, ואינו מוציא רעי כו', ועל כן דקדוק לומר 'לוד' כו', לומר דרק באדם נולד אין דבר זה - שיהיה מכניס ואינו מוציא, אבל עודו בעיבורו טרם נולד - הא ישנו שפיר וכנ"ל.

וגם דקדוק לומר תיבת 'לוד' אשה', ולא קיצרו לומר 'כלום יש ילוד שמכניס' כו'. וזה גם כן מפאת מציאת יתוש שמכניס ואינו מוציא - עיין גיטין (נו:), בריה קלה יש לי בעולמי - ויתוש שמה, אמאי קרול לה 'בריה קלה', דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה כו'. ואם כן הא יש ילוד יתוש שמכניס כו', ורק ילוד אשה הוא דליכא, ואם כן שפיר הוצרכו בדקדוק להזכיר 'ילוד' דייקא, ושל 'אשה' דייקא.

ישכר חודש סיון מאמר ב אות יג: "שכן הוא רגילות המקובלים בחושבם גימטריאות, כאשר נחסר אחת מהשבוע מוסיפים הכולל, והוא נרמז בתורה בדברי יעקב (בראשית מח, ה) 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, ראובן שמעון' בגימטריא אפרים מנשה בהוסף הכולל...".
ד) ורבינו האריך בזה בראיות לכאן ולכאן, וכאן הובא השייך לפרשתינו.

א) 'שניות' הוא הגדרה על ענינים שנופל בהם ריבוי והתחלפות, ועל דברים שהם היפוך מאחדות הבורא - שהוא 'אחד' (וראה עוד ציונים לתורה כלל לח דף פז, ד"ה ויש בזה; שב דתנחומא אות ה פ"סקא ד, ומה שצוין עוד בתפארת יוסף פרשת שמות עמוד יד הערה מזו).
ב) 'עיקר השניות מקורו בחשב שאמר (בראשית ג, ה) 'הייתם כאלקים' - שאפשר להיות אלוהי, וכפר באחדות השם שהוא המאחד הכל'.

סימנים, כך הם סימנים באמת בשמות השבטים האלה - יוסף ושמעון, דאין עוד אות סמ"ך בשום שבט רק ביוסף, ואות עי"ן בשום שבט רק בשמעון.

ועניין היות אות סמ"ך אות של סימן, עיין עוד חידושי רמ"ה סנהדרין (נה: ד"ה מתניתין) מה שכתב שם אחר (שם נז) ד"כה יוסי' כו', בשם הירושלמי, דכינוי 'יוסי' משום דאותיות יו"י גימטריא כ"ו - כמניין השם, ואות ס' סימן, עיין שם.

ועיין עוד שבת (סו), וסימנא 'סמך סמך', עיין שם, ומובן ביותר לפי הנ"ל. ועיין עוד שם (סו), וסימניך עד דאתא מפומבדיתא לסורא חסר תרת"ל, יש לומר גם כן, דכוונת הסימן רק על אות סמ"ך אשר בשתי התיבות - סור"א חס"ר. ועיין עוד שם (קי), וסימניך סיסאני, עיין שם ברש"י (ד"ה סיסני).¹

אין המלוה יכול להרחיב זמן הפרעון מדעתו - ולכך הוצרכו פרוזבול

בגמרא גיטין (לז), ראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה כו', עמד והתקין פרוסבול כו'.

עיין ספר בכור שור מכות (ז), דהקשה, דלמה לו לתקן פרוסבול, הא אפשר להתנות על מנת שלא תשמיטני בשביעית (עיין מכות שם), עיין מה שכתב שם בזה. וחידוש זהו קושית הר"ן כאן במקומו (גיטין יט. מדפי הרי"ף ד"ה פיסקא; בחידושים ד"ה ומי).

וגם שמעתי להקשות, דלמאן דאמר (מכות שם) דמלוה חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו, אם כן הכי נמי כל מלוה כשיגיע סמוך לסוף שביעית, יאמר הנני מרחיב זמן הפרעון ללוח עד יום שאחר שביעית, ולא תשמיטנו שביעית, ולמה ליה לתקוני פרוסבול.² ואמרת מסברא, שאין יכול להרחיב זמן הפרעון ללוח על כרחו של לוח, וכעת מצאתי שכן כתב בשו"ת משפטים ישרים (ח"א סימן קכז).

כח הבית דין להפקיע החוב - דיש תקנה לשני הצדדים

הא דלא בעי הכי מיד אמתניתין (שם), היינו משום דקאי אדשמואל (שם): דאמר דפרוסבול עולבנא דדייני הוא, והיינו משום דאין לדיינים להפקיע ממון בדאיכא רווחא להאי ופסידא להאי, ועל כן מייתי עליה הך דרב חסדא דאיכא פרוס בולי ופרוס בוטי, דהוא תקנה לשני הצדדים ושפיר מצו להפקיע, מהרי"ק (שורש א ד"ה ועוד יש).

ולפי זה כוונת הגמרא כאן קצת דומה להך דבבא מציעא (כז), אם תמצוי לומר סימנין לאו דאורייתא כו', עיין שם. ועיין שו"ת מהר"ם אלשיך (סימן נט).¹

הנזיר ששתה לא ישאל ויפסיד נזירותו אף שירויח שיקבל רק מכת מרדות

בתוספות גיטין (לג. ד"ה ואפקעינהו) כתבו: דאוקמינן אחזקתה כו', דאם לא כן נזיר שהיה שותה יין או מטמא למתים אמאי לוקה כו', והא התראת ספק היא, שמא ישאל על נזירותו.

עיין מהרש"א (בתוספות שם) [וז"ל: ולכאורה קשה, הא ודאי ישאל על נזירותו כדי שלא ילקה, והיאך מצינו נזיר שילקה. ויש ליישב, דודאי בידועין בו שעבר על נזירותו במתכוין, החכם לא ישאל לו כדי שלא ילקה, אבל התראת ספק מיהת איכא, דשמא זה הנזיר יבא לחכם שלא ידע אם עבר על נזירותו וישאל לו].

ועיין שו"ת חות יאיר (סימן קכט ד"ה ועוד)². ומה שכתב שם (ד"ה ולתריך) דלא ישאל - דלא ירצה להפסיד הנזירות שסיפר, עיין שם. יש להוסיף, דכיון דלא ירויח ההכאה לגמרי על ידי השאלה, שהרי עדיין יספוג מכת מרדות, עיין תוספתא נזיר (פ"ג ה"ז), מי שנדר בנזיר והיה שותה יין כו', ואחר כך נשאל לחכם והותר לו, אין סופג את ארבעים. רבי יהודה אומר, אם אין סופג את ארבעים - יספוג מכת מרדות, עכ"ל התוספתא. ועל כן נהי דמכת מרדות הם הכאות חלושות ממלקות דאורייתא (עיין ריטב"א מכות כב: ד"ה והדבר; שו"ת ריב"ש סימן ז), מכל מקום בשביל זה לבד לא ירצה להפסיד זכות נזירותו.

רב חסדא ורב הושעיא בחרו דוקא באות ס' וע' - שהם אותיות של סימנים

בגמרא גיטין (לז) רב צייר כורא כו', רב חסדא סמך ורב הושעיא עין.

אף דיש בשמותיהם אותיות אחרות מלבד אותיות סמ"ך עי"ן, מכל מקום עשו הסימן רק באלו, לפי מאי דאמרינן בשבת (קד), סמ"ך עי"ן - סמוך עניים, דבר אחר, סימנים עשה כו'. ועל כן כיון שבאותיות אלו הוא דמרוזמ עניין עשית סימנים - לכן עשו סימן שמותיהם גם כן באותיות אלו דייקא, ועל כן רב חסדא שאין בשמו מאותיות אלו רק אות סמ"ך - לכן עשה הסימן באות סמ"ך, וכן רב הושעיא שאין בשמו מאותיות אלו רק אות עי"ן - עשה הסימן באות עי"ן, כן נראה לענ"ד.

ועל כן רב ורב חנינא ורבה בר רב הונא שאין בשמותיהם מאותיות אלו כלל, לכן לא עשו סימן באותיות כלל, רק בדברים אחרים (עיין גיטין שם), דאילו באותיות שבשמותיהם - אין טעם לבחור איזה אות יותר מחבירו, ודו"ק.

וצריך להוסיף עוד, דזהו שמזכירין בכל מקום (גיטין כד: שם כז). "יוסף בן שמעון" [וכן בירושלמי מעשר שני (פ"ד ה"ו), לשם יוסי לשם שמעון], והיינו לפי שאין מדברין מאיש ידוע, ומזכירין השם רק לדוגמא ולסימן, ולכן מזכירין שני שמות אלו דיש בהם סמ"ך עי"ן - דהם אותיות של סימנים. וכמו שהם אותיות של

(א) שהקשה שם כמה קושיות על המהרש"א, ראה שם.

(ב) שכתב: "אי נמי מצינו מלקות, אם אינו רוצה להתיר נדרו ונזירותו שלא לבטל זכות תעניתו וסיגופיו ונזירותו עד היום".

(ג) "אמר רבי חייא, אי לאו דקרו לי בבלאי שרי איסורי, שרינא ביה טובא (לצאת בשבת בסנדל המסומר שיש בו הרבה סממנים), וכמה (היה מתייר), בפומבדיתא אמרין עשרין וארבע, בסורא אמרין עשרין ותרתין. אמר רב נחמן וסימניך, עד דאתא מפומבדיתא לסורא חסר תרתין".

(ד) שכתב: "... וסימניך דלא תחליף שמעתתא (כין רב יוסף לרב פפא), שם כלי זה (סיסאני) יהא לך סימן, שיש בו שני סמכין, רב יוסף אמר שערי".

(ה) ראה **איגרא רמה** גיטין (לז. ד"ה והשתא); **חידושי הרי"ם** חושן משפט (סימן סז ס"ק ז ד"ה ולכאורה).

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באוני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מרגנשטער זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com